

Nr 40.

Av herr **Thorell m. fl.**, *angående ändring i gällande bestämmelser om hemorts rätt i fattigvårdsavseende.*

Sedan de av gammalt rådande mera patriarkaliskt betonade förhållandena i vårt land ändrats hän mot lagfästa, mera schematiska välfärdsanordningar och befolkningen blivit mindre bofast, har frågan om formell hemorts rätt blivit mer och mer aktuell. Numera upphävd lagstiftning ålade husbonde viss omvårdnad om hans underhavande. Denna omvårdnad har numera övertagits till största delen, där den ej reglerats genom arbetsavtal och dylikt, av staten eller kommunen. Inom den kommunala vården synes under senare år kunna skönjas en tendens till förskjutning från de smärre, ofta föga ekonomiskt starka primärkommunerna, socknarna, till större, landstingsområdena, vid sidan av blandat »statskommunalt» system, kommunal omvårdnad med statsbidrag. Men denna utveckling har följt ett krav på noga avvägande av de olika kommunernas rättigheter och skyldigheter i den mån fattigvården och dylikt till följd av vårdnadens humanisering blivit dyrbarare. Ett mindre tilltalande och ofta tids- och penningkrävande processande kommunerna emellan har blivit en ofrånkomlig följd av att dessa bestämmelser ej gjorts tillräckligt effektiva och lätta att tillämpa. Grundläggande för frågan om en kommuns ekonomiska ansvarighet för hjälpbehövandes omvårdnad är, huruvida vederbörande äga hemorts rätt inom kommunen och detta krav i sin tur av föreskrifterna om mantalsskrivning. Erfarenheten har visat att dessa föreskrifter leda till konsekvenser, som med skäl kunna betecknas såsom mindre lyckliga och önskvärda. En ändring synes därför vara befogad. Efterföljande kortfattade redogörelse avser att lämna upplysning om hur de nuvarande bestämmelserna kunna verka i några närmare angivna hänseenden.

Gällande föreskrifter om hemorts rätt återfinnas i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården. (7 kap.)

I 49 § fattigvårdslagen stadgas, att, om någon under det år, för vilket han mantalsskrivits inom visst fattigvårdssamhälle, åtnjutit fattigvård enligt 1 § eller under samma år kommit i åtnjutande av fattigvård enligt 2 § av annat fattigvårdssamhälle än det, där han mantalsskrivits, han icke vinner ny hemorts rätt.

En följd av denna bestämmelse är, att det för ett fattigvårdssamhälle kan innebära stor risk med hänsyn till samhällets fattigvårdskostnad att sådan person mantalsskrives, beträffande vilken det kan befaras, att han kommer i behov av fattigvård. Om personen nästa år flyttar till och mantalsskrives i annan kommun och där erhåller fattigvård enligt 1 §, blir det förutnämnda samhället ersättningsskyldigt härför. Trots alla flyttningar förblir en sådan person, om han ärligen kommer i behov av fattigvård, alltså hemortsbe-

rättigad i sagda samhälle, ehuru han måhända icke vistats där mer än en mycket kort tid. Hemortsrättens grund bör ju vara en viss samhörighet mellan individen och kommunen, men givetvis blir denna grund helt illusorisk, om en person vinner hemorts rätt i en kommun, trots han vistats där blott en eller ett par månader, ja kanske kortare tid.

En annan följd av ovannämnda stadgande i fattigvårdslagen är, att då en person, som har hemorts rätt i en kommun, flyttar till en annan kommun, det för denna kan vara frestande att så vitt möjligt tilldela honom understöd under det första året och därefter år efter år. Understöden måste den förstnämnda kommunen ersätta, och genom deras tilldelande förhindras förvärvandet av hemorts rätt i vistelsekommunen.

För att understödet skall hindra hemortsrättsförvärv skall det emellertid, då det utdelas av mantalsskrivningskommunen, vara hänförligt till fattigvård enligt 1 § fattigvårdslagen. Om den understödjande fattigvårdsstyrelsen vid krav mot hemortskommunen icke kan styrka, att behov av fattigvård enligt 1 § förelegat, är hemortskommunens fattigvårdsstyrelse icke skyldig att ersätta understödet, och understödstagaren vinner utan hinder av nämnda understöd hemorts rätt i mantalsskrivningskommunen.

I fråga om understöd åt vuxna personer, vilka icke på grund av ålderdom äro arbetsförmögna, gäller, som regel, att den understödsgivande fattigvårdsstyrelsen för att bevisa, att behov enligt 1 § förelegat, måste förete läkarintyg, varav framgår, att understödstagaren på grund av sjukdom, lyte eller eljest bristande kropps- eller själskrafter är oförmögen att genom arbete försörja sig. Det finns på grund härav föga utsikt för mantalsskrivningskommunen att genom tilldelande av understöd åt vuxna personer, vilka icke på grund av sjukdom eller därmed jämförlig orsak äro oförmögna till arbete, förhindra hemortsrättsförvärv. Annorlunda är förhållandet i fråga om understöd åt minderåriga barn. Beträffande medellös minderårig föreligger städse behov av fattigvård enligt 1 § fattigvårdslagen, därest hans behov icke annorlunda avhjälpes. På grund härav anses enligt praxis dylikt behov föreligga för hos medellösa föräldrar vårdade minderåriga barn, därest föräldrarna, ehuru arbetsföra, på grund av arbetslöshet sakna tillräcklig inkomst. Då understöd meddelats en dylik familj plägar hemortskommunen åläggas att ersätta den del av understödet, som motsvarar skäligt underhållsbidrag åt barnen. Denna del av understödet, som alltså anses hänförligt till fattigvård enligt 1 § fattigvårdslagen, hindrar familjen att vinna hemorts rätt i mantalsskrivningskommunen. Denna understödsform har på grund av arbetslösheten under senare tid fått synnerligen stor användning, och det torde huvudsakligen, om icke uteslutande, vara nämnda understödsform som alltmer synes missbrukas i syfte att förhindra hemortsrättsförvärv. Det är synnerligen frestande för fattigvårdsstyrelsen i den kommun, där arbetsföra föräldrar med minderåriga barn första gången mantalsskrivas, att även vid en tillfällig och kortvarig arbetslöshet omedelbart och måhända utan att framställning därom gjorts av understödstagaren meddela fattigvårdsunderstöd åt de minderåriga barnen. Då den understödsgivande fattigvårdsstyrelsen vid fram-

ställande av sitt krav mot hemortskommunen uppgiver att föräldrarna på grund av avsaknad av arbete äro medellösa samt hemortskommunen saknar möjlighet att göra troligt, att så icke är fallet, blir understödet åt barnen i regel hänförligt till 1 §, även om det är antagligt, att familjen utan att lida nöd skulle hava kunnat försörja sig till dess arbete erhållits genom t. ex. anlåtande av kredit, lån eller förskott å blivande arbetsförtjänst. Det torde knappast kunna bestridas, att stadgande om »det fattigvårdsfria året» i dylika fall frestar till meddelande av understöd, ehuru något verkligt behov därav icke föreligger. En annan konsekvens av nämnda stadgande, vilken måhända till sina verkningar är än mera betänkelig, är att fattigvårdsstyrelserna frestas att åsidosätta föreskriften i 26 § fattigvårdslagen att söka anvisa arbete åt den hjälpsökande. Genom att icke ställa sig sistnämnda föreskrift till efterrättelse kan fattigvårdsstyrelsen, såsom ovan framhållits, direkt motverka hemortskommunens ekonomiska intresse. Även om denna intressekonflikt icke i allmänhet torde leda därtill, att fattigvårdsstyrelsen försvårar arbetsanställning för en nyinflyttad familjeförsörjare, torde dock med fog kunna göras gällande, att fattigvårdsstyrelserna i dylika fall frestas att icke göra sitt bästa för att efterforska de arbetsmöjligheter som finnas.

Slutligen må även framhållas, att förfarandet vid mantalsskrivningen ofta kan föranleda till faktiskt oriktig hemorts rätt med därav följande orättvisa ekonomiska konsekvenser för vederbörande kommun. Det synes nämligen icke alltför sällan förekomma att mantalsskrivning på mer eller mindre avsiktliga grunder underlåtes i inflyttningsskommunen trots sådan rätteligen bort äga rum därstädes. Följden härav blir ju att hemortsrätten, kanske under flera år, bibehålles i utflyttningsskommunen, ehuru den rätteligen borde vara i inflyttningsskommunen.

Inom socialdepartementet har en förberedande utredning gjorts om möjligheten att avhjälpa de mest påtagliga bristerna i fattigvårdslagen, närmast med hänsyn tagen till önskvärd besparing i kostnaderna för fattigvården. Huvudvikten torde emellertid härvid hava lagts vid statens andel i berörda kostnader. Ifrågavarande utredning har emellertid ännu ej lett till andra åtgärder än att vederbörande verks och institutioners utlåtanden inhämtats. Bland andra har kammarrätten därvid erinrat om att i utredningen vitsordats att införandet av bestämmelsen om den faktiska mantalsskrivningen såsom grund för hemortsrättsförvärv medverkat till ökningen av statens utgifter för fattigvård och barnavård i så måtto, att till följd av underlåtenhet att vederbörligen mantalsskriva samtliga inom kommunen bosatta personer ersättningskyldighet ofta åsamkats staten, där sådan icke skulle kommit i fråga, om mantalsskrivningsförordningens första paragraf blivit följd. Enligt kammarrättens uppfattning syntes för vinnande av rättelse i dessa fall, där sålunda statens intressen trätts för nära, en undersökning böra vidtagas, på vilket sätt ett mera noggrant iakttagande av mantalsskrivningsförordningens bestämmelser och en fylligare redovisning av de inom varje kommun boende skulle kunna åvägbringas, varefter i anslutning till undersökningens resultat förslag till ändrad lagstiftning borde framläggas eller andra erforderliga åtgärder vidtagas.

Ytterligare utveckling av de synpunkter i hithörande avseende, som här ovan framhållits, samt förslag till bristernas avhjälpande har av styrelsen för Landskommunernas förbund framlagts dels i skrivelse till Kungl. Maj:t år 1928 (intagen i första häftet sid. 1 av Landskommunernas tidskrift för år 1928) och dels i det yttrande över skatteutjämningsberedningens förslag, som styrelsen avgav i juni år 1933 (intaget i sjunde häftet sid. 272 av Landskommunernas tidskrift för år 1933).

De förhållanden, vilka här ovan berörts, torde icke vara okända för statsmakterna. Upprepade processer kommunerna emellan hava varit föremål för länsstyrelsernas och kammarrättens handläggning. Hos Kungl. Maj:t hava, som ock här ovan framgår, gjorts framstötter om rättelse härutinnan. Framkomna förslag om uppläggnings av spörsmålet om fattigvårdens anordnande efter delvis nya riktlinjer hava möjligen bidragit till att man ej funnit det lämpligt att under tiden i avbidan på en sådan lösning vidtaga förändringar i detalj. Till denna uppfattning kunna vi emellertid ej ansluta oss. Då frågan om revision av fattigvårdslagstiftningen och utjämnningen av skattestrycket kommunerna emellan är och för åtskillig tid framåt läser förbliva svävande, synes det ej vara ur vägen att söka råda om än tillfällig bot för nu rådande, påtalade missförhållanden. En utredning genom Kungl. Maj:ts försorg på ifrågavarande område torde kunna giva anvisning på lämpliga utvägar för ernående av ett bättre sakernas tillstånd.

Med stöd av det ovan anförda få vi därför hemställa,

att riksdagen måtte anhålla om utredning och vidtagande snarast möjligt av åtgärder för åstadkommande av ändrade bestämmelser om hemortsrätt i syfte att ernå bättre och rättvisare fördelning av fattigvårdsbördan kommuner emellan.

Stockholm den 16 januari 1934.

<i>E. Thorell.</i>	<i>R. Lundqvist.</i>	<i>Ernst V. Olsson.</i>
<i>Linus Andersson.</i>	<i>David Larsson.</i>	<i>T. G. v. Seth.</i>
<i>Nils Persson.</i>	<i>T. V. Lundell.</i>	<i>John Gustafsson</i> i Välsnäs.
<i>Eric Hansson.</i>	<i>Gösta Liedberg.</i>	<i>Arthur Gustafson</i> i Kasenberg.